

Ontbreken voorafgaande MKBA niet te verdedigen

De plandoelstellingen zijn uitgesproken ingrijpend, nl. een grootschalige diepe ontginning resulterend in grootschalige, diepe waterplassen met slechts minimale mogelijkheden tot maatschappelijke valorisatie.

Grondgebruik is in historisch perspectief uitgesproken dynamisch. Voor het plangebied leert een kaartanalyse van de voorbije twee eeuwen alleen al dat de betreffende terreinen diverse functies hebben gehad, in functie van de toenmalige mogelijkheden en opportuniteiten. Diepe zandontginning staat evenwel gelijk met kiezen voor de “nucleaire optie”: een éénmalige destructieve ingreep die toekomstige generaties alle mogelijkheden ontnemt naar een grondgebruik in functie van de eigen noden en wensen.

Kiezen voor een éénmalige, uitgesproken destructieve vorm van landgebruik die toekomstige generaties voor voldongen feiten plaatst is dan ook alleen verdedigbaar op basis van sluitende, ook op de lange termijn verdedigbare argumenten.

Zowel de startbeslissing van de Vlaamse regering van 4 april 2014 als de argumentatie gehuldigd door het gemeentebestuur van Bocholt in de loop van het openbaar onderzoek steunen op één hoofdargument (financieel gewin voor alle betrokken partijen), met als ondersteunende argumentatie dat Vlaanderen voor de bevoorrading van laagwaardige bulkgrondstoffen met een overaanbod op de BeNeLux-markt (bouw- en vulzand) toch in grote mate zelfvoorzienend moet zijn.

Deze strategie roept essentiële vragen op, zoals:

1. Welk afwegingsproces heeft de betrokken instanties doen besluiten dat uitgerekend ontginning voor bouw- en vulzand op deze locaties de meest financieel solide en duurzame optie is?
2. Welke alternatieve scenario's zijn tijdens dit afwegingsproces onderzocht, en om welke reden zijn deze scenario's verworpen ten voordele van de “nucleaire” ontginningsoptie?
3. Welke verwachte kosten en baten – ook op de middellange en lange termijn – zijn in dit afwegingsproces verdisconteerd, en welke niet (zoals de maatschappelijke en milieu-baten van maximaal bosbehoud)?
4. Welke subsidiestromen die de plandoelstellingen mogelijk moeten maken zijn buiten beeld gelaten, zoals investeringen in wegontsluiting (investeringen ten laste van gemeente en Vlaamse overheid) en de ontsluiting via het kanaal Bocholt-Herentals (investeringen ten laste van de NV Scheepvaart)?
5. Welke financiële aannames liggen aan de basis van de inschatting dat zandontginning voldoende eenmalige baten genereert om alle huidige en toekomstige negatieve effecten te overschaduwen? Bevatten deze aannames een penaliserende van de initiatiefnemers Winters en Kaulindus voor het decennialang stilzitten – met als bijkomend bezwarend argument dat de lage aankooprijks van de voormalige PRB-terreinen verantwoord werd door de saneringsplicht die op Kaulindus rustte en rust?
6. Wat is precieze verdeling van de ingeschatte lasten en lusten, meer bepaald: welke onafhankelijke instantie heeft een analyse gemaakt van enerzijds de private lusten in hoofde van de betrokken initiatiefnemers, de private lasten direct of indirect te betalen door omwonenden (bvb. door de verminderde vastgoedwaarde van hun woning), en de publieke lasten te betalen door de diverse overheden en belastingbetalers, en dit op de korte, middellange en lange termijn

Deze vragen zouden het logische voorwerp moeten vormen van een voorafgaande maatschappelijke

kosten-batenanalyse (MKBA), zoals ook toegelicht op <http://www.lne.be/themas/beleid/milieueconomie/kosten-batenanalyses>:

“Het uitvoeren van een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is voor de overheid vooral interessant voor thema’s waarbij de milieudoelstelling nog niet vastgelegd is (bv. in welke mate moet geïnvesteerd worden in de vermindering van geurhinder) en voor projecten waarbij “economisch rendabele” tegenover “sociaal rendabele” toepassingen staan (bv. gebruik van een gebied als natuurgebied, industriegebied of woonwijk).

Bij een MKBA worden zowel de kosten als de baten van een bepaald beleid/project berekend vanuit het standpunt van de hele maatschappij en tegen elkaar afgewogen. Hiertoe moeten de kosten en de baten zo volledig mogelijk beschreven, gekwantificeerd en vervolgens gemonetariseerd worden.”

Randvoorwaarden voor een correcte en zinvolle MKBA

- 1. Alle relevante en realistische projectalternatieven moeten onderzocht worden, zeker ook de nuloptie (die beschrijft wat er in de toekomst zou gebeuren als de projectalternatieven niet worden toegepast). Verder moeten ook combinaties van projecten die elkaar beïnvloeden bekeken worden.*
- 2. Alle kosten en baten beschrijven, kwantificeren en in het mate van het mogelijke monetariseren is noodzakelijk. Het oplijsten van al de mogelijke kosten- en baten kan op zich al belangrijke inzichten bieden, zelfs zonder dat ze in geld gewaardeerd zijn. Het is wel cruciaal dat alle impacts in rekening gebracht worden: ook effecten op luchtmissies, broeikasgassen, natuur, hinder, verkeersveiligheid...*
- 3. Niet alleen lokale kosten en baten, ook effecten op hoger schaalniveau in rekening brengen. Het betekent concreet ook (i) dat effecten in andere sectoren dan degene waar de investering wordt gedaan moeten worden opgenomen, inclusief potentiële effecten op de arbeidsmarkt (indien significant), (ii) dat moet worden bekeken (indien belangrijk) wie de voor- en nadelen van het project ondervindt, dus verdelingseffecten bekijken indien vermoedelijk significant, (iii) dat de financieringswijze en de kosten van financiering expliciet moeten worden opgenomen.*
- 4. Rekening houden met zowel de korte, middellange als lange termijn effecten en de dynamische effecten en interacties. Bv. bij het nagaan van de impact van nieuwe/gewijzigde infrastructuur kan voor de korte termijn effecten de vraag naar transport exogeen gehouden worden, maar voor de langere termijn moet de mogelijke impact op de vraag naar transport nagegaan worden.*
- 5. Bij het wegen van toekomstige kosten en baten is de keuze van de discontovoet (waarbij de toekomstige kosten en baten omgerekend worden naar hun actuele waarde) belangrijk. In een MKBA dient een maatschappelijke discontovoet gebruikt te worden (4%), die lager is dan de private discontovoet die voor private investeringsanalyses gebruikt wordt (10% of meer).*
- 6. Sensitiviteit van de resultaten t.o.v. de onzekere assumpties is noodzakelijk. Met andere woorden, een goede MKBA toont aan dat de resultaten robuust zijn t.o.v. de belangrijkste assumpties, of geeft aan dat bepaalde assumpties cruciaal zijn voor de uitkomsten. Dit kan bv. door een sensitiviteitsanalyse met een best-case en een worst-case scenario.*

Tenslotte is het cruciaal dat een MKBA uitgevoerd wordt door een onafhankelijk bureau en gevalideerd wordt door onafhankelijke externe experts. MKBA moet een transparant proces zijn, dat publiek toegankelijk is.

In voorliggend dossier is het bijvoorbeeld opvallend dat de recreatieve beleids optie voor het

plangebied, opgenomen in het Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan Limburg (PRSL), ondergeschikt wordt gemaakt aan de piste van diepe zandontginning, en alleen in de herbestemmingsfase een rol krijgt toebedeeld onder de vorm van “paalwoningen” en waterski.

Het kanaal Bocholt - Herentals en de Zuid-Willemsvaart vormen een belangrijk lijnelement, waarlangs talrijke fietspaden zijn aangelegd. De ontwikkeling van watertoerisme en aanvullende sport- en recreatiemogelijkheden dient hier te worden gestimuleerd. In dit kader kunnen de potenties van het ex-PRB-terrein te Kaulille (Bocholt) worden onderzocht. (PRSL, p. 440)

Het plangebied (Achterste Hostie, Groote Heide en Raekerheide) biedt evenwel ook zonder bijkomende ontginningen en bijhorende creatie van nieuwe diepe waterplassen voldoende mogelijkheden om zelfs op de korte termijn recrea-ondernemers kansen te bieden op het vlak van verblijfs- en dagrecreatie (hotel, restaurant-feestzaal, sportvisserij, sportduiken, niet-lawaaispoorten als ruiter- en paardenspantoerisme, mountainbikefaciliteiten, fietscross, avonturenparcours, culturele evenementen in open lucht...)

Het plangebied bevindt zich op een kwartier van één van de belangrijkste Nederlandse verkeersassen (de A2), met zowel de treinstations van Hamont, Neerpelt en Weert binnen een straal van 15 kilometer.

Dat deze recrea-piste geen dagdromerij is, bewijst het intussen op een Natura 2000-incompatibiliteit gestruikelde initiatief van sportonderneming Golazo om het voormalige recreatiedomein “De Vijvers” in Averbode om te vormen tot een “Energy Park”. Het businessplan bevatte onder meer een investering ten belope van 50 miljoen euro, en een vaste tewerkstelling van 90 personeelsleden. De bredere maatschappelijke baten (bvb. de bestedingen van de bezoekers in de naburige handels- en horecazaken) zijn hierin niet verdisconteerd.

Deze plannen (en het verzet ertegen) zijn breed in de media gebracht in en rond 2010, dus ruim voor de op financiële gronden geargumenteerde beslissing van de Vlaamse Regering van april 2014. Dit doet de vraag rijzen waarom in voorliggende kennisgevingsnota dit type alternatieven geen vermelding – laat staan ernstige marktverkenning – verdiend heeft.